

Faito'ō huhu malu'i human papillomavirus (HPV)

Human papillomavirus (HPV)

Pepa Fakamatala ma'a e Mātu'á

'Oku ma'u atu 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW 'a e ngaahi faito'ō huhu malu'i kuo fale'i ke ngāue'aki 'e he to'utupú 'e he Va'a Mo'ui Fakafonua & Kaunisolo Fekumi Fakafaito'ō 'i ha polokalama huhu malu'i faka'apiako. Kuo pau ke 'omai e ngofua kuo fakamo'oni ki ai e mātu'á/tauhí.

Ko ho'o ngahi me'a ke fai he hoko atu:

- Lau fakalelei 'a e lau'itohi fakamatala ko eni.
- Kapau te ke fiema'u ke huhu malu'i ho'o tamá mei he fa'ahinga vailasi ko e HPV, fakafonu 'a e Foomu Fakangofuá pea 'oange ki ho'o tamá 'a e Foomu Fakangofua kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai ke ne 'ave ki he 'apiakó.
- Kapau 'oku 'ikai ke ke loto ke huhu malu'i ho'o tama mei HPV, 'oua na'a ke 'omi ha fakangofua.

F. Ko e hā 'a e HPV pea 'oku anga fēfē 'ene mafola?

Ko e human papillomavirus (HPV) ko e vailasi maheni pe ia 'oku ne uesia lōua e kakai fefiné mo tangatá. Ko e HPV 'oku mafola ia he taimi 'oku fehokotaki ai 'a e konga fakafefiné pea mo e fakatangatá lolotonga 'oku mohe mo ha taha 'oku ne ma'u e vailasi HPV. Ko e vailasi 'oku paasi ia he fanga ki'i mafahifahi iiki he kili pea 'oku 'ikai mafola ia he toto pe ko ha toe huhu'a kehe he sino. 'Oku fakatangata pē 'a e malu 'o e konitomú (condoms), he 'oku 'ikai ke ne lava kápui kotoa e kili 'o e konga fakafefine pe konga fakatangata.

He 'ikai fakatupu 'e he kotoa e fa'ahinga HPV ha ngaahi faka'ilonga ke hā mai kitu'a. Ko e tokolahi 'o e kakai 'oku nau ma'u e mahaki HPV 'e 'ikai te nau 'ilo'i 'oku nau ma'u e mahaki.

'E lava 'e he fa'ahinga HPV 'e ni'ihi 'o fakatupu ha ngaahi lefetona 'i ha konga pē 'o e sino. 'Oku kau heni e konga halangatama (fakafanau fakafefine pe fakatangata mo e ngaali 'elia takatakai mo 'i loto 'i he ngaahi konga ko 'eni). 'Oku 'ikai fa'a mamahi e ngaahi lefetóná, ka ko e taimi 'e ni'ihi 'oku veli pe 'i ai ha ongo'i ta'efiemālie. Koe fa'ahinga HPV 'oku ne fakatupu e lefetóná 'oku lau kinautolu ko e 'tu'unga fakatu'utāmaki ma'ulalo' koe'uhi 'oku 'ikai ha'anau felāve'i ki he kanisā.

Ko e fa'ahinga 'e ni'ihi 'o e HPV 'oku ui ia ko e 'tu'unga fakatu'utāmaki ma'olunga' he 'oku nau lava 'e kinautolu 'o fakatupu ha ngaahi selo (cells) ke tupu kimu'a he kanisā. Ko e ngaahi selo ko 'eni 'e lava ke nau liliu 'o kanisā 'o kapau he 'ikai fai ha faito'ō ki ai.

Ko e HPV 'oku tu'unga fakatu'utāmaki ma'olungá 'oku nau fakatupu ha peseti 'e 5% 'o e kotoa e ngaahi kanisā fakamāmani lahi. 'o kau ai:

- meimei katokātoa e ngaahi kanisā 'o e taungafanau (cervical cancer)
- 90% 'o e ngaahi kanisā he tu'ungaiku (anus)
- 78% 'o e ngaahi kanisā 'i loto he halanga-tama fakafefine (vagina)
- 60% 'o e ngaahi kanisā 'o e mongā (kanisā 'i mui he mongā 'elelo, pea mo e tonsila (tonsils)
- 25% 'o e ngaahi kanisā 'i he tafatafa'aki e konga fakafefine (vulva)
- 50% 'e ngaahi kanisā 'o e konga fakatangata (penis)

Ko hono huhu malu'i ko ia e kakai tangata 'oku ne ta'ofi e ngaahi kanisā pea mo ha ngaahi lefetona he konga fakatangatá pea mahu'ingá foki, 'e ne tokoni ki hono malu'i 'a e hou'eiki fefiné mei he kanisā 'o e taungafanaú.

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'ō huhu malu'i?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'ō huhu malu'i 'i he'ene fakakouna e sisitemi sotia malu'i ke ne tau'i e fa'ahinga mahaki pipihí. Kapau 'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'i mo e ngaahi mahaki pipihi ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'i, 'o ne taliteke'i 'a e tupulaki e mahakí pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamakí.

F. Ko e fē 'a e huhu malu'i 'e ngāue'aki?

Ko e huhu malu'i HPV 'a ia 'oku ne malu'i mei he fa'ahinga 'e 9 'o e HPV (6, 11, 16, 18, 31, 33, 45, 52 pea mo e 58).

F. Ko e huhu malu'i HPV 'e fiha 'oku fiema'u he'eku tama?

Kuo fakamo'oni'i 'e ha fakatotolo fakavaha'apule'anga ko e huhu malu'i HPV 'e taha 'oku ne 'omai ha malu'i tatau mo ha huhu malu'i 'e ua. Makatu'unga 'i he fakamo'oni ko 'eni, kuo fokotu'u mai ai 'e he Kulupu Fale'i Fakatekinikale 'a 'Aositelēlia ki he Huhu Malu'i (ATAGI) ke liliu 'a 'Aositelēlia ki ha huhu HPV pē 'e taha 'i he 2023.

'Oku 'i ai ha kau talavou 'e ni'ihī 'oku fu'u vaivai 'aupito e fa'unga malu'i honau sino (immunocompromised) pea 'oku fokotu'u atu ke nau kei ma'u pē ha huhu malu'i HPV 'e tolu. 'Oku fiema'u 'e he taimi-tepile 'o e huhu tu'o 3 ke 'i ai ha mahina 'e 2 'i he vaha'a 'o e huhu fika 1 mo e huhu fika 2, pea mo e mahina 'e 4 'i he vaha'a 'o e huhu fika 2 mo e huhu fika 3.

'Oku faka'uhinga'i 'a e fu'u vaivai 'aupito e fa'unga malu'i 'o e sino kia kinautolu 'oku:

- lēvolo 'uluaki pe lēvolo ua 'o e 'ikai ke kei lava'i 'e he sino ke tau'i e ngaahi siemu mo e ngaahi mahaki (ngaahi kongā 'oku ma'u 'i he toto ko e B lymphocyte antibody mo e T lymphocyte 'oku na lava tau'i e mahaki kā kuo 'ikai kei ma'u kakato ia pē 'oku 'i ai ha ngaahi tō nounou fakakonga ai)
- puke he HIV
- kakai 'oku puke he kanisā
- fa'ahinga kuo fetongi hanau 'okani 'aki ha 'okani 'o ha taha kehe
- nau ma'u ha fa'ahinga mahaki fakatupu 'i hono 'ohofi pē 'i loto sino 'a e fa'unga malu'i
- ngāue lahi 'aki ha ngaahi faito'o ke holoki 'aki hono ta'e tali 'e he sino ha 'okani kuo fetongi (ta'e kau ai e 'ikai ha 'atepili (spleen) pe hōloa e tu'unga fai fatongia totonu 'o e 'atepili (hyposplenia).

F. Fēfē 'a e kau talavou kuo nau 'osi ma'u ha huhu 'e taha?

'Oku 'ikai toe fiema'u 'e he fānau ako kuo nau 'osi huhu malu'i tu'o taha 'a e huhu HPV hono ua. 'Oku lau kinautolu ia kuo kakato honau huhu malu'i.

'Oku kei mahu'inga ke toutou fai e sivi 'o e taungafanau (ne ui kimu'a ko e Pap smears) ki he hou'eiki fafine ne 'osi huhu malu'i, he ko e huhu malu'i HPV 'oku 'ikai ke ne lava 'o fakafepaki'i kotoa e fa'ahinga HPV 'oku ne fakatupu e kanisā 'o e taungafanaú. Ko e kātōa e hou'eiki fafine mei he ta'u 25 'a ia kuo ne 'osi mohe mo ha tangata (sexually active) 'oku totonu ke fakahoko ha Sivi mo e Hulu 'o e Taungafanau 'i he ta'u 'e 5 kotoa, neongo pe ko e hā e tu'unga 'oku 'i ai 'enau huhu malu'i HPV.

F. Ko hai 'oku totonu ke huhu malu'i?

'Oku totonu ke ma'u 'e he fānau ako kotoa 'i he Kalasi 7 pea mo kinautolu 'i he Senitā Ako Fakaloloto Lea Faka-Pilitānia mei he ta'u 12 ha huhu malu'i HPV 'e taha. Ke ma'u ha toe fakamatala lahi ange, fetu'utaki ki ho'o senitā fakakolo ki he mo'ui 'i he telefoni 1300 066 055.

F. Ko hai 'oku 'ikai totonu ke huhu malu'i?

'Oku 'ikai totonu ke 'oatu 'a e faito'o huhu malu'i HPV ki he kakai:

- 'oku nau feitama pe ngali feitama
- na'a nau puke he anaphylaxis ('alēsiki lahi) hili hano huhu'aki ha tousi 'o e faito'o huhu malu'i
- na'a nau puke he anaphylaxis hili ha'anau ma'u ha taha 'o e ngaahi kongā 'o e faito'o huhu malu'i ('oku hiki atu 'i lalo ni)
- 'i ai ha hisitōlia 'o e puke he anaphylaxis ki he īsitē

F. 'Oku ola lelei nai e faito'o huhu malu'i?

Ko e faito'o huhu malu'i 'oku ne ta'ota'ofi e fa'ahinga HPV fakatu'utāmaki fau 'a ia 'oku fakatupunga mei ai e peseti 'e 90 'o e kanisā he taungafanau 'o e kakai fefine pea ne toe malu'i foki e fa'ahinga HPV e ni'ihī 'oku ne fakatupu e kanisā he kakai tangata.

Ko e fekumi fakamuimuitahā 'oku hā ai ko e faito'o huhu malu'i 'oku ne kei 'oatu pē ha malu'i 'oku ofi ki he 100% ha 'osi ia hono ngāue'aki 'o laka hake he ta'u 'e 10. Talu mei hono kamata 'o e Polokalama Huhu Fakafonua HPV ('i he 2007 ma'a e kakai fefine pea 'i he 2013 ma'a e kakai tangata) 'a e:

- holo 'aki e meimei peseti 'e 50% 'a e ngaahi ola ma'olunga mo ta'efakafiemālie 'i he halanga tama 'o kinautolu 'oku nau kau ki he ngaahi ta'u motu'a 'oku 'atā ke kau ki he huhu malu'i
- holo 'aki e peseti 'e 90% 'a e ngaahi lefetona 'i he tapu (genital warts) 'o e kau talavou mo finemui ('i lalo he ta'u 21).

Koe'uhī ko e kanisā e taungafanaú 'oku fa'a tupulaki ia he ta'u nai 'e 10 pe lahi ange, ko e fatongia leva 'o e huhu malu'i 'i hono holoki e kanisā taungafanaú 'e 'ikai fu'u hā mahino leva ia he taimi vave ni.

Kuo holo 'aupito 'a e tokolahi 'o kinautolu 'oku nau ma'u e kanisā 'o e taungafanaú talu mei hono kamata 'o e Polokalama Fakafonua ki hono Sivi e Taungafanaú 'i he 1991 pea mo e polokalama huhu malu'i HPV 'a ia na'e kamata 'i he 2007.

F. Fēfē kapau te u fili ke tatali kae 'oua ke lahi hake 'eku tamá?

Ko e huhu malu'i HPV 'oku lelei taha e ola 'ene ngāue 'i hono fakahoko ki he talavou mo e finemui kimu'a ha'anau kamata ke longomou'i 'enau to'onga fakaepō (sexually active). Ko e huhu malu'i e toki lava pe ke fakahoko 'i 'apiako 'i ha'o fakafoki mai e foomu fakangofua totonú (original) lolotonga 'oku 'i he Senitā Ako Fakaloloto Lea Faka-Pilitānia pē 'i he Kalasi 7 'a ho'o tamá. 'O kapau te ke fili koe ke tatali kae 'oua ke lahi hake ho'o tamá 'oku fiema'u leva ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā fakafāmilī pe ko e tokotaha fai huhu he fāmasī ke fai ha fokotu'utu'u ki ai.

'O kapau na'e fai e huhu malu'i 'o fakafou ha toketā fakafāmilī pe ha fāmasisī, 'oku ta'e totongi pe 'a e faito'o huhu malu'i, ka 'oku malava ke 'eke atu ha ki'i totongi ki he taimi talatalā.

F. Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku toe tākaki atu ki he faito'o huhu malu'i HPV?

Ko e faito'o huhu malu'i 'oku 'i ai 'a e yeast, aluminium adjuvant, sodium chloride, L-histidine, polysorbate pea mo e sodium borate. Ko e ngaahi me'a mavahe 'oku tākaki 'i he ngaahi faito'o huhu malu'i ko e ngaahi konga iiki 'aupito ke tokoni'i 'a e faito'o huhu malu'i ke ngāue pe hoko ko ha me'a fakatolonga.

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'i 'oku ngāue'aki 'i 'Aositeleliá kuo pau ke paasi ia he tesi malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'o (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'o huhu malu'i hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā e ngaahi uesia makehe fakaesino 'o e faito'o huhu malu'i?

Ko e ngaahi uesia makehé 'oku 'ikai fu'u ongokovi fēfē ka 'oku fa'a hoko 'a e mamahi'ia, fufula pea mo e kula 'i he konga 'o e sino na'e fai ai 'a e huhú. 'Oku tātaitaha 'aupito ke hoko ha ngaahi uesia fakaesino makehe 'oku fakatu'utamaki. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'i Niu Sauele na'e faka'eke'eke hili ha ngahi 'aho 'o e huhu malu'i HPV na'a nau pehē ko e peseti si'isi'i ange he 11% 'o e fānau akó na'a nau ki'i ongo'i si'i pē ha uesia fakaesino kā ko e peseti 'e 0.5% ne nau fiema'u ha tokoni fakafaito'o. Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Faito'o ma'a e Kakaí (CMI) felāve'i mo e huhu malu'i 'i he peesi vahaope www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'i ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilī 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sinó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavavevave. 'Oku tātaitaha 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'i. Ko e kau neesi huhu malu'i 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'i kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis.

F. 'Oku kei fiema'u nai ke sivi'i e taungafanaú 'a hoku 'ofefiné?

'Io. 'Oku kei mahu'inga ke toutou fai e sivi 'o e taungafanaú (ne ui kimu'a ko e Pap smears) ki he hou'eiki fafine ne 'osi huhu malu'i, he ko e huhu malu'i HPV 'oku 'ikai ke ne lava 'o fakafepaki'i kotoa e fa'ahinga HPV 'oku ne fakatupu e kanisā 'o e taungafanaú.

Ko e katoa e hou'eiki fafine mei he ta'u 25 'a ia kuo ne 'osi mohe mo ha tangata (sexually active) 'oku totonu ke fakahoko ha Sivi mo e Hulu 'o e Taungafanaú 'i he ta'u 'e 5 kotoa, neongo pe ko e hā e tu'unga 'oku 'i ai 'enau huhu malu'i HPV.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngaue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

'Oku lava ke fakahoko lelei pe 'a e faito'o huhu malu'i ki ha taha 'oku mahakihela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o 'oku ne ngāue'aki.

F. Ko hai 'oku lava ke ne fai ha fakangofua ki he huhu malu'i pea 'e lava ke fakafoki ha fakangofua?

Ko e ngaahi mātu'a/kau tauhi fānau pē 'oku lava ke nau fakangofua ke huhu malu'i e fanau ako ta'u si'i hifo he ta'u 18. Ko e fānau ako ta'u 18 mo lahi ange 'oku malava ke nau fakangofua honau huhu malu'i pea ke nau fakafonu mo fakamo'oni hingoa he Foomu Fakangofua 'i he konga ko ia 'oku hā ai e 'Mātu'a/Tauhi Fānau'. E lava ke fakafoki e fakangofuá 'i ha taimi pē 'aki ha'o 'oatu ki he ako'angá ha tohi fakatokanga ki hono fakafoki 'o e fakangofuá pe telefoni ki he ako'angá ke fakafoki ho'o fakangofuá.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'i ki ha ta'ahine ako 'oku feitama pe 'oku fakakaukau 'oku feitama?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku feitama pe fakakaukau 'oku feitama. 'I he 'aho 'o e kilinikí, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'i ki he ta'ahine akó pe 'oku feitama pē ngali 'oku feitama.

'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'i ni, 'e 'ikai huhu ia. 'E fale'i pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine akó ke talanoa'i 'a e 'isi'i mo 'ene mātu'á/tauhi pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaikiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'i, pou pou mo ha tataki.

F. Ko e hā 'eku me'a 'e fai kapau na'e 'ikai ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'i koe'uhi ko ha'ane puke pē li'aki ako 'i he 'a'ahi atu 'a e kau neesi?

'O kapau kuo 'ikai lava e huhu malu'i HPV 'i 'apiako, ko hono fakakakato 'oku fiema'u ke fai he vave taha.

Ko e ngaahi 'apiako 'e ni'ihi 'oku fakaangaanga ke 'i ai 'enau kiliniki huhu fakakakato, kai kehe 'oku totonu ke fetu'utaki e ngaahi mātu'a ki he toketā fakafāmili pe ko e fāmasisī ke alea'i ha taimi huhu malu'i.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'i?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR) 'a e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tamá koe'uhi ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'i 'oku lolotonga ma'ú.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'i 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi angé te nau lava 'o kole 'enau fakmatala 'o e hisitolia 'o 'enau huhu malu'i, 'i he ngaahi founa ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti 'o fakafou 'i he myGov my.gov.au/
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.servicesaustralia.gov.au/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fikan 1800 653 809.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko ki he fakamatala fekau'aki mo 'eku tamá?

Ko e fakamatala 'oku ke 'omai he Foomu Fakangofua huhu malu'i 'oku mātu'aki tauhi ke fakapulipuli 'aupito pea toe malu'i 'e he lao 'a hono ngāue'aki e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lao 'a Niu Saele mo e Komoniueli (vakai ki he lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakapipiki atu 'i heni).

Ko e fakamatala 'e fakahū ia ki ha Lēsisita Huhu Malu'i 'a Niu Saele pea toki tānaki atu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR) ke lava 'o fakafehokotaki ia mo e hisitōlia huhu malu'i 'a ia 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tamá pea lava 'o mamata'i ia 'i he MyGov.

Fānau ako fefine 'oku huhu malu'i HPV -'i ho'o fakamo'oni he Foomu Fakangofua, 'oku ke fakahā ai ho'o loto ke faka'atā 'a e fakamatala mo'ui lelei 'a ho'o tamá ke fakafehokotaki ki he Lesisita Fakafonua 'o e Polokalama Sivi mo Hulu 'o e Taungafanau 'i he kaha'u.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'i 'a e ngaahi 'apiako?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- fetu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo 'o e potungāue mo'ui 'i he telefoni 1300 066 055.

Human papillomavirus (HPV) vaccine Parent Information Sheet

October 2023 © NSW Health. SHPN (HP NSW) 230689-1-24

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhú ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhú ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Fakangofua ke Huhu Malu'i HPV

Mātu'á/Tauhi ke fakafonu. Kātaki 'o hikitoi **MATALALAHÍ** 'o ngāue'aki ha peni lanu 'uli'uli pe **pulū**.

1. Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fā'ele'i

 / / **2 0**

Tangata pē fefine

 M F

'Ikai fakapapau'i/
Konga fefine mo e tangata/
'Ikai ke fakahā mai

Kalasi

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa 'o ho'o tamá 'i he kaati Medicare.

2. Tu'unga Kakai Tu'ufonua

'Ikai 'lo, 'Apolisinolo 'lo, Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

'lo, fakatou 'Apolisinolo mo Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

3. Ho Fakaikiiki – Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino 'a e fakamatala kuo 'omai fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e faito'o huhu malu'i HPV. 'Oku ou 'oatu heni ha fakangofua ma'a 'eku tama, 'a ia 'oku fakahingoa 'i 'olunga, ke ne ma'u ha huhu malu'i HPV 'e taha pea u loto fiemālie ke fakahā 'a e fakamatala ki he 'ene mo'ui ke toki fakafehokotaki 'i he kaha'u ki he Lesisita 'o e Polokalama Sivi Fakafonua 'o e Taunga Fanau.

Oku ou fakahā, 'o fakatatau ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

1. Kuo te'eki ke uesia pē hoko ha faingatā'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
2. 'Oku 'ikai ke uesia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku lisi atu 'i he la'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
3. 'Oku 'ikai ke feitama.

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhi (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahá (fakakau 'a e kouti 'o e 'eliá hangē ko e 02)

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhi

'Aho

 / / **2 0**

Faito'o huhu malu'i ngalo'afu, konahamu mo e taelōloa (dTpa)

Diphtheria, tetanus and pertussis (dTpa) vaccine

'Oku ma'u atu 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i kuo fale'i ke ngāue'aki 'e he to'utupú 'e he Va'a Mo'ui Fakafonua & Kaunisolo Fekumi Fakafaito'o 'i ha polokalama huhu malu'i faka'apiako. Kuo pau ke 'omai e ngofua kuo fakamo'oni ki ai e mātu'á/tauhi.

Ko ho'o ngaahi sitepu hokó

- Lau fakalelei 'a e lau'itohi fakamatala ko eni.
- Kapau te ke fiema'u ke huhu malu'i ho'o tamá mei he ngalo'afú, konahamú mo e tae lōloá (pertussis), fakafonu 'a e Foomu Fakangofuá pea 'oange ki ho'o tamá 'a e Foomu Fakangofua kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai ke ne 'ave ki he 'apiakó.
- Kapau 'oku 'IKAI te ke loto ke huhu malu'i ho'o tama mei he ngalo'afú, konahamú mo e tae lōloá (pertussis), 'OUA te ke fakafonu pe fakafoki 'a e Foomu Fakangofuá.

F. Ko e hā 'a e ngalo'afu (diphtheria), konahamu (tetanus) mo e taelōloa (pertussis)?

Ko e ngalo'afú ko ha mahaki siemu pekitilia pipihi fakatu'utamaki ki he mo'ui 'oku ne fakatupunga e faingata'a'ia lahi ki he mānavá, mahaki mafú mo maumau'i e neavé.

Ko e konahamú ko ha mahaki fakalilifu, 'oku malava ke ne fa'a faka'auha 'a e sisitemi neavé. Ko e tokotaha puké te ne mo'ua 'i he langa manavanava lahi 'o e uouá, hamu mo ma'u e ngutú. 'Oku kau e ngahi palopalema 'e ala hokó 'a e niuomōnia, maumau e ngaahi hui (mei he mofuta 'a e uouá), hōloa e ngāue 'a e ma'ama'a mo e halanga mānava pea mo e tu'u fakafokifā e ngāue 'a e mafú.

Ko e taelōloá ko e mahaki siemu pekitilia 'oku pipihi vave 'a ia 'oku ne fakatupunga 'a e tae hohoko 'i ha vaha'a taimi. Ko e to'utupú mo e kakai lalahí 'e lava ke nau ma'u e taetae fakakina ko 'eni 'o a'u ki ha māhina 'e 3. 'E lava 'e he tae hohoko 'i ha vaha taimi ke ne fakatupu 'a e lua, fasi e hui palalulú, pā e fanga ki kālava iiki mo e pā kafukafu. Ko e ngaahi faingata'a'ia ki he fānau valevalé 'oku kau ai e niuomōnia, hamu pea mo e maumau ki he 'utó (hypoxic encephalopathy).

F. 'Oku mafola fēfē 'a e ngalo'afú, konahamú mo e taelōloá?

Ko e pekitilia ngalo'afú 'oku lava 'o mo'ui he ngutú, ihú, mongá pe kilí 'o kinautolu 'oku pihia. 'E malava ke ma'u 'e kinautolu 'a e ngalo'afú mei he mānava'aki 'a e pekitilia hili ha tae pē mafatua ha taha kuo pihia. 'E malava ke ma'u 'a kinautolu 'e he ngalo'afú mei he vāofi fakafetu'utaki mo ha ngaahi huhu'a mei he ngutu, ihu, monga pe kilí 'o ha taha kuo pihia.

Ko e konahamú 'oku fakatupu ia 'e he pekitilia 'oku ma'u 'i he kelekelé pea 'oku meimei ke hoko 'a hono fakamafolá hili ha fanga ki'i lavea iiki (taimi 'e ni'hi ko e fanga ki'i mafahifahi ki he kilí 'oku 'ikai fa'a fakatokanga'i ka 'oku faka'uli'i ia 'aki 'a e kelekele, efu pe ko e te'emanu).

Ko e taelōloá 'oku fakamafola holo ki he kakai 'e he fanga ki'i huhu'a mei he tae pe ko e mafatua. Ka ta'efaito'o, ko ha taha 'oku mo'ua he taelōloá te ne ala fakamafola 'e ia ki he kakai kehé 'o a'u ki he uike 'e 3 hili e kamata 'ene taé.

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i 'i he'ene fakakouna e sisitemi sotia malu'i ke ne tau'i e fa'ahinga mahaki pipihi. Kapau 'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'i mo e ngaahi mahaki pipihi ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'i, 'o ne taliteke'i 'a e tupulaki e mahaki pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamaki.

F. Ko e hā e ngāue 'aonga 'a e faito'o huhu malu'i?

'Oku 'aonga lahi 'aupito 'a e faito'o huhu malu'i he 'oku ne ngāue ke ta'ofi 'a e ngalo'afú mo e konahamú pea 80% 'ene 'aonga ki hono ta'ofi 'a e taelōloá.

F. Ko e tousi huhu 'e fiha 'oku fiema'u he'eku tama ke malu'i ia?

'Oku fiema'u 'a e tousi 'e taha 'o e faito'o huhu malu'i dTpa ke ne malu'i mei he ngalo'afú, konahamú mo e taelōloá ke a'u ki he taimi 'o 'ene tangata/fevina lahi.

F. Ko hai 'oku totonu ke huhu malu'i?

'Oku totonu ke ma'u 'e he finemui/talavou kotoa pē 'a e tousi 'e 1 'o e huhu malu'i dTpa ke malu'i kinautolu mei he ngalo'afu, konahamu mo e taelōloá. Ko e huhu hoani ko eni 'oku 'aonga ia ki hono tauhi ma'u 'a e ivi fakafepaki 'o a'u ki he 'enau matu'otu'a ange hili e 'osi e huhu malu'i ngalo'afu-konahamu-taelōloa na'e fakahoko 'i he 'enau kei iiki. Ko e fānau ako na'a nau 'osi huhu malu'i ngalo'afu-konahamu (diphtheria-tetanus (ADT) 'i he kuohilí 'e lava ke huhu malu'i dTpa kinautolu ke malu'i mo kinautolu mei he taelōloá.

F. Ko hai 'oku 'ikai totonu ke huhu malu'i?

Ko e huhu dTpa 'oku 'ikai totonu ke fai ia kiate kinautolu:

- na'a nau puke he anaphylaxis ('alēsiki lahi) hili hano huhu'aki ha tousi 'o e faito'o huhu malu'i
- na'a nau anaphylaxis hili hano huhu'aki kinautolu ha fa'ahinga kongá 'o e faito'o huhu malu'i ('oku hiki atu he peesi hono hoko)

F. Fēfē kapau te u fili ke tatali kae 'oua ke lahi hake 'eku tamá?

Ko e huhu malu'i dTpa 'oku toki lava pē ke fakahoko 'i 'apiako lolotonga e ako ho'o tamá 'i ha Senitā Ako Fakaloloto Lea Faka-Pilitānia pē 'i he Kalasi 7 'i ha'ō fakafoki mai e foomu fakangofuá kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai. Kapau te ke fili koe ke tatali

kae 'oua ke lahi hake ho'o tamá 'oku fiema'u leva ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā fakafāmilī ke fai ha fokotu'utu'u ki ai.

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'í 'oku ngāue'aki 'i 'Aositeleliá kuo pau ke paasi ia he tesa malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'ó (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'o huhu malu'í hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku toe tñaki atu ki he faito'o huhu malu'í?

Ko e faito'o huhu malu'í 'oku 'i ai 'a e aluminium hydroxide pea mo e phosphate, konga si'i 'aupito 'o e formaldehyde, polysorbate 80 mo e glycine pea na'e fakae'a ki ha ngaahi naunau ma'u mei he fanga pulú lolotonga hono ngaohi e faito'o.

F. Ko e hā e ngaahi uesia makehe fakaesino 'o e faito'o huhu malu'í?

Ko e ngaahi uesia makehé 'oku 'ikai fu'u ongokovi fēfē ka 'oku fa'a hoko 'o kula, mamahi'ia pea mo fufula e feitu'u na'e fai ai 'a e huhu pe ko e mofi. Ko e ngaahi uesia fakaesino fakatu'utāmaki 'oku tātaitaha 'aupito ke hoko. Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Fakafaito'o ma'a e Kakai 'oku nau ngāue'aki e huhu malu'í mei he peesi vahaope www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'í ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilī 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sinó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavavevave. 'Oku tātaitaha 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'í. Ko e kau neesi huhu malu'í 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'i kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis.

F. Fēfē kapau na'e fu'u kaukovi 'aupito ki he'eku tamá 'a e huhu malu'í motu'a Triple Antigen pē DTP 'i he'ene kei pēpē?

Tukukehe kapau na'e kaukovi lahi 'i he taimi pe koiá pe hoko ha uesia anaphylactic ('alēsiki) ki he huhu kimu'a, 'oku malu pe ki ho'o tamá ke ne ma'u e faito'o huhu malu'í dTpa.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngaue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

Ko e faito'o huhu malu'í dTpa 'e malu pe ke 'oange ki ha taha 'oku hela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o 'oku ne ngāue'aki.

F. Ko hai 'oku lava ke ne fai ha fakangofua ki he huhu malu'í pea 'e lava ke fakafoki ha fakangofua?

Ko e ngaahi mātu'a/kau tauhi fānau pē 'oku lava ke nau fakangofua ke huhu malu'í e fanau ako ta'u si'i hifo he ta'u 18. Ko e fānau ako ta'u 18 mo lahi ange 'oku malava ke nau fakangofua honau huhu malu'í pea ke nau fakafonu mo fakamo'oni hingoa he Foomu Fakangofua 'i he konga ko ia 'oku hā ai e 'Mātu'a/Tauhi Fānau'. E lava ke fakafoki e fakangofuá 'i ha taimi pē 'aki ha'ó 'oatu ki he ako'angá ha tohi fakatokanga ki hono fakafoki 'o e fakangofuá pe telefoni ki he ako'angá ke fakafoki ho'o fakangofuá.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'í ki ha ta'ahine ako 'oku faitama pe 'oku fakakaukau 'oku faitama?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku faitama pe fakakaukau 'oku faitama. 'I he 'aho 'o e kiliniki, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'í ki he ta'ahine ako pe 'oku faitama pē ngali 'oku faitama. 'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'i ni, 'e 'ikai huhu ia. 'E fale'i pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine ako ke talanoa'i 'a e 'isiu mo 'ene mātu'á/tauhi pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaikiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'i, pou pou mo ha tatakai.

F. Ko e hā 'eku me'a 'e fai kapau na'e 'ikai ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'í koe'uhi ko ha'ane puke pē li'aki ako 'i he 'a'ahi atu 'a e kau neesi?

'Oku totonu ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā ke alea'i ha taimi ke huhu malu'í ai ho'o tamá.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'í?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositeleliá (AIR) 'a e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'í 'a ho'o tamá koe'uhi ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'í 'oku lolotonga ma'u.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'í 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi ange te nau lava 'o kole 'enau fakamatala 'o e hisitōlia 'o 'enau huhu malu'í, 'i he ngaahi founa ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti 'o fakafou 'i he myGov my.gov.au/
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.humanservices.gov.au/individuals/subjects/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fika 1800 653 809.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko ki he fakamatala 'eku tamá?

Ko e fakamatala 'oku ke 'omai he Foomu Fakangofua huhu malu'í 'oku mātu'aki tauhi ke fakapulipuli 'aupito pea toe malu'í 'e he lao 'a hono ngāue'aki e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lao 'a Niu Saele mo e Komoniueli (vakai ki he lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakapipiki atu 'i hení). Ko e fakamatala 'e fakahū ia ki ha Lesisita Huhu Malu'í 'a Niu Saele pea toki tñaki atu ia ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositeleliá (AIR) ke lava 'o fakafehokotaki ia mo e hisitōlia huhu malu'í 'a ia 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tamá pea lava 'o mamata'i ia 'i he MyGov.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'í 'a e ngaahi 'apiako?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- feu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'i he telefoni fika 1300 066 055

Fakangofua ke Huhu Malu'i ngalo'afu, konahamu mo e taelōloa (dTpa)

Mātu'á/Tauhí ke fakafonu. Kātaki 'o hikitohi **MATALALAHÍ** 'o ngāue'aki ha peni lanu 'uli'uli pe pulū.

1. Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fā'ele'í

 / / **2 0**

Tangata pē fefine

 M F

Kalasi

 'ikai fakapapau'i/
Konga fefine mo e tangata/
'ikai ke fakahā mai

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

 Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa
'o ho'o tamá 'i he kaati Medicare.

2. Tu'unga Kakai Tu'ufonua

 'ikai 'lo, 'Apolisinolo 'lo, Tokotaha mei he
'Otu Motu Torres Strait

 'lo, fakatou 'Apolisinolo mo Tokotaha mei he
'Otu Motu Torres Strait

3. Ho Fakaikiiki – Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino 'a e fakamatala kuo
'omaí fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola
kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e faito'o huhu malu'i
ngalo'afu, konahamu mo e taelōloa.

'Oku ou 'oatu heni 'a e fakangofua ki he'eku tamá,
'oku 'asi hono hingoa 'i 'olungá, ke huhu ki ai ha koosi
tousi (dose) 'e taha 'o e faito'o huhu malu'i ngalo'afu,
konahamu mo e taelōloa.

Oku ou fakahā, 'o fakatatau ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

1. Kuo te'eki ke uesia pē hoko ha faingata'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
2. 'Oku 'ikai ke uesia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku lisi atu 'i he la'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
3. 'Oku 'ikai ke feitama.

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhí (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku
ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahá (fakakau 'a e kouti 'o e 'eliá hangē ko e 02)

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhí

'Aho

 / / **2 0**

Faito'o huhu malu'i huhunu (Varicella)

Varicella (chickenpox) vaccine

'Oku ma'u atu 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i kuo fale'i ke ngāue'aki 'e he to'utupú 'e he Va'a Mo'ui Fakafonua & Kaunisolo Fekumi Fakafaito'o 'i ha polokalama huhu malu'i faka'apiako. Kuo pau ke 'omai e ngofua kuo fakamo'oni ki ai e mātu'á/tauhi.

Ko ho'o ngaahi sitepu hokó

- Lau fakalelei 'a e lau'itohi fakamatala ko eni.
- Kapau te ke fiema'u ke huhu malu'i ho'o tamá mei he huhunú (varicella), fakafonu 'a e Foomu Fakangofuá pea 'oange ki ho'o tamá 'a e Foomu Fakangofua kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai ke ne 'ave ki he 'apiakó.
- Kapau 'oku 'IKAI te ke loto ke huhu malu'i ho'o tama mei he huhunú (varicella), 'OUA te ke fakafonu pe fakafoki 'a e Foomu Fakangofuá.

F. Ko e hā 'a e Huhunu (Varicella)?

Ko e huhunú 'oku mātu'aki pipihi 'aupito pea 'oku fakatupu 'e he vailasi ko e varicella-zoster. 'Oku 'ikai ko ha mahaki fakatu'utamaki fēfē pea 'oku fa'a hā 'i ha ki'i fo'i taimi nounou pe 'i he longai fānau 'oku mo'ui lelei 'o 'asi e ngaahi faka'ilonga ko e ki'i mofimofi, hafu e ihú, 'ikai ke ongo'i sai pea mo e laku mai e fele 'i he kilí pea hoko 'o pulopula fakafo'ivai. Ka neongo ia, 'oku toe kovi ange 'ene hā he kakai lalahi pea 'e lava ke fakalalahi 'o a'u ki he tu'unga 'e lava 'o hoko ha mate 'ia kinautolu 'oku tōlalo fakafatongia honau sotia malu'i (immunosuppressed). Ko e tokotaha 'i he toko 4,000 kotoa pē tenau 'ongo'i fakafokifā 'oku 'ikai lava ngaue honau uouá (acute cerebellar ataxia) lolotonga ia ko e tokotaha 'i he toko 100,000 kotoa te nau kamata ma'u e mahaki pupula e 'utó (encephalitis). Ko e mahaki'ia lolotonga e feitamá 'e lava ke iku ki ha ngaahi maumau lahi hono fa'u e pēpē 'o kau ai e ngaahi maumau mo e pikipiki he kilí pea mo e ngaahi maumau ki he ongo va'é pē ongo nimá.

F. 'Oku anga fēfē 'a e mafola e huhunú?

'I he fuofua hoko e mahaki, 'oku fakamafola ia 'e he vailasi 'i he tae. Ko e kongá kimui leva 'o e mahaki, 'oku fakamafola ia 'e he vailasi 'aki 'a e fakafetaulaki 'a e va'i 'i he fanga ki'i pulopula he sinó. Ko 'ene pipihi 'oku lahi mafola ia ki he kakai na'e te'eki ke ma'u kinautolu 'e he huhunú pe te'eki ke huhu malu'i kinautolu. 'Oku kamata hono fakapihia e kakai mei he 'aho uluaki pe ua kimu'a 'a e 'asi e ngaahi felefele he kilí ('a ia, 'i he lolotonga 'o e taimi hafu e ihú) pea a'u ki he 'aho hono nimá (taimi ia 'oku pakupaku ai e fanga fo'i fā).

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i 'i he'ene fakakouna e sisitemi sotia malu'i ke ne tau'i e fa'ahinga mahaki pipihi. Kapau 'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'i mo e ngaahi mahaki pipihi ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'i, 'o ne taliteke'i 'a e tupulaki e mahaki pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamaki.

F. 'Oku ola lelei nai 'a e faito'o huhu malu'i?

Ko ha tousi 'e taha 'o e huhu malu'i huhunú 'oku a'u hono 'aonga ki he peseti 'e 80-85% 'i he 'ene ta'ota'ofi e huhunú pea toe mātu'aki 'aonga foki 'i hono fakafepaki'i ha mahaki fakatu'utamaki.

F. Ko hai 'oku totonu ke huhu malu'i?

Ko e fānau ako kotoa 'o a'u ki he ta'u 14 'oku fiema'u ke huhu kinautolu 'aki ha tousi 'e taha 'o e faito'o huhu malu'i huhunú, **tukukehe 'o kapau na'e 'osi huhu kinautolu kimu'a** (anga maheni he hoko honau māhina 18) **pē kuo nau 'osi puke he mahaki huhunú**. Ko e fānau ako ta'u 14 pe lahi hake 'oku fiema'u ke huhu tu'o ua kinautolu 'e he'enu toketā 'o fakavaha mahina 'e 1 pe 2.

F. Ko hai 'oku ikai totonu ke huhu malu'i?

Ko e huhu malu'i huhunú 'oku 'ikai totonu ke 'oange kiate kinautolu:

- na'a nau puke he anaphylaxis ('alēsiki lahi) hili hano huhu'aki ha tousi 'o e faito'o huhu malu'i
- na'e puke he anaphylaxis hili hono huhu 'aki ha fa'ahinga kongá 'o e faito'o huhu malu'i ('oku hiki atu he peesi hono hoko)
- 'oku feitama ('oku totonu ke faka'ehi'ehi mei he feitamá ha 'aho 'e 28 hili e huhu malu'i)
- na'e fakalele hanau fo'i toto/pe ko ha fa'ahinga huhu malu'i immunoglobulin 'i loto 'i he fo'i mahina 'e 12 kimu'a
- na'e ma'u faito'o huhu malu'i 'i he uike 'e 4 kimu'a (hangē ko e MMR (mīsele, mō mo e mīsele siamane), BCG (TB) pē ko e yellow fever)
- 'oku maumau honau sōtia malu'i hangē ko
 - i. kinautolu 'oku 'eitisi (HIV/AIDS)
 - ii. kinautolu 'oku nau ma'u ha ngaahi tousi lalahi ki hono fakasi'isi'i e sōtia malu'i (immunosuppressive treatment), hangē ko e kimo (chemotherapy), hulu (radiation therapy) pe ko ha faito'o tousi lahi 'o e corticosteroids (faito'o 'oku tokoni ki hono tau'i e 'u maumau 'oku hoko ki he ngaahi sōtia malu'i sinó)
 - iii. kinautolu 'oku mātu'aki 'ikai ke ngāue lelei e sōtia malu'i honau sinó (immunocompromise), kau ki ai 'a e lymphoma, kanisā toto (leukaemia) pē ngaahi mahaki fakatu'utamaki fakalūkufua.

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sinó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavavevave. 'Oku tātaitaha 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'i. Ko e kau neesi huhu malu'i 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'i kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis.

F. Ko e hā a'aku 'e fai kapau 'oku 'ikai teu ma'u ha ngaahi lekooti pe 'ikai keu manatu'i pe kuo 'osi puke 'eku tama he huhunú pe na'e 'osi huhu malu'i?

'E kei malu pe ki he fānau mo e kakai lalahi ke huhu malu'i kinautolu 'aki 'a e faito'o huhu malu'i huhunu 'o kapau 'oku 'ikai ha 'ilo ki ha hisitōlia puke he huhunú, pe 'ikai ma'u ha fakamo'oni 'o ha huhu malu'i huhunu kimu'a.

F. Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku tñaki atu ki he faito'o huhu malu'i huhunú?

Ko e faito'o huhu malu'i 'oku 'i ai 'a e suka (sucrose), selatini kuo liliu hono fa'unga ngaahi mei he puaká, urea, monosodium glutamate, toetoenga mei he fa'unga MRC-5 cells, ngaahi kongokonga iiki 'o e huhu'a neomycin mo e bovine. Ko e ngaahi me'a 'oku tñaki atu ki he faito'o huhu malu'i ko e ngaahi kongi iiki 'aupito ke tokoni'i 'a e faito'o huhu malu'i ke ngāue pē ke hoko ko ha me'a fakatolonga. Lolotonga hono ngaahi e faito'o huhu malu'i na'e 'i ai ha ngaahi naunau ma'u mei he fanga pulú ne fakae'a ki ai e faito'o.

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'i 'oku ngāue'aki 'i 'Aositeleliá kuo pau ke paasi ia he tēsi malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'o (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'o huhu malu'i hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā e ngaahi uesia fakaesino makehe 'o e huhu malu'i huhunú?

Ko e ngaahi uesia makehé 'oku 'ikai fu'u ongokovi fēfē ka 'oku fa'a hoko 'o kula, mamahi'ia pea mo fufula e feitu'u na'e fai ai 'a e huhu pe ko e mofi. Ko e ngaahi uesia fakaesino fakatu'utamaki 'oku tātaitaha 'aupito ke hoko. Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Fakafaito'o ma'a e Kakai 'oku nau ngāue'aki e huhu malu'i mei he peesi vahaope www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'i ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilí 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'i ki ha ta'ahine ako 'oku faitama pe 'oku fakakaukau 'oku faitama?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku faitama pe fakakaukau 'oku faitama. 'I he 'aho 'o e kilinikí, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'i ki he ta'ahine akó pe 'oku faitama pē ngali 'oku faitama. 'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'i ni, 'e 'ikai huhu ia. 'E fale'i pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine akó ke talanoa'i 'a e 'isiu mo 'ene mātu'á/tauhi pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaikiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'i, pou pou mo ha tataki.

Ko e fānau ako fefine kuo 'osi huhu malu'i huhunu kinautolu 'oku 'ikai totonu ke nau faitama 'i he 'aho 'e 28 hili pē honau huhu malu'i.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngāue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

'E lava pe ke fakahoko e huhu malu'i huhunú ki ha taha 'oku puke he hela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o hela 'oku ne ngāue'aki.

F. Te u lava 'o fakafoki eku fakangofuá?

'E lava pe ke fakafoki ho'o fakangofuá 'i ha fa'ahinga taimi pe 'aki ha 'oatu ki he ako'angá ha tohi fakatokanga ki hono fakafoki 'o e fakangofuá pe telefoni ki he ako'angá ke fakafoki ho'o fakangofuá.

F. Ko e hā 'eku me'a 'e fai kapau na'e 'ikai ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'i koe'uhi ko ha'ane puke pē li'aki ako 'i he 'a'ahi atu 'a e kau neesi?

'Oku totonu ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā ke alea'i ha taimi ke huhu malu'i ai ho'o tamá.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'i?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositeleliá (AIR) 'a e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tamá koe'uhí ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'i 'oku lolotonga ma'ú.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'i 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi angé te nau lava 'o kole 'enau fakmatala 'o e hisitōlia 'o 'enau huhu malu'i, 'i he ngaahi founa ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti' o fakafou 'i he myGov my.gov.au
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.humanservices.gov.au/individuals/subjects/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fika 1800 653 809.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko ki he fakamatala 'eku tamá?

Ko e fakamatala 'oku ke 'omai he Foomu Fakangofua huhu malu'i 'oku mātu'aki tauhi ke fakapulipuli 'aupito pea toe malu'i 'e he lao 'a hono ngāue'aki e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lao 'a Niu Saele mo e Komoniuelí (vakai ki he lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakapipiki atu 'i heni). Ko e fakamatalá 'e fakahū ia ki ha Lēsisita Huhu Malu'i 'a Niu Saele pea toki tñaki atu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositeleliá (AIR) ke lava 'o fakafehokotaki ia mo e hisitōlia huhu malu'i 'a ia 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tamá pea lava 'o mamata'i ia 'i he MyGov.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'i 'a e ngaahi 'apiako?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- feu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'i he telefoni fika 1300 066 055

Fakangofua ke Huhu Malu'i Huhunú (Varicella)

Mātu'á/Tauhí ke fakafonu. Kātaki 'o hikitohi **MATALALAHÍ** 'o ngāue'aki ha peni lanu 'ulí'uli pe pulū.

1. Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fā'e'le'í

/ / **2 0**

Tangata pē fefine

M F

Kalasi

'ikai fakapapau'i/
Konga fefine mo e tangata/
'ikai ke fakahā mai

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa 'o ho'o tamá 'i he kaati Medicare.

2. Tu'unga Kakai Tu'ufonua

'ikai

'lo, 'Apolisinolo

'lo, Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

'lo, fakatou 'Apolisinolo mo Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

3. Ho Fakaikiiki – Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino 'a e fakamatala kuo 'omaí fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e faito'o huhu malu'i huhunú (varicella).

'Oku ou 'oatu heni 'a e fakangofua ki he'eku tamá, 'oku 'asi hono hingoa 'i 'olungá, ke huhu ki ai ha koosi tousi (dose) 'e taha 'o e faito'o huhu malu'i huhunú (varicella).

Oku ou fakahā, 'o fakatata ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

1. Kuo téeki ke uestia pē hoko ha faingata'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
2. 'Oku 'ikai ke uestia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku lisi atu 'i he la'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
3. 'Oku 'ikai ke feitama.

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhí (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahá (fakakau 'a e kouti 'o e 'eliá hangē ko e 02)

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhí

'Aho

/ / **2 0**

x

Faito'ó huhu malu'i ki he 'Ate Pupula B

Hepatitis B vaccine

'Oku ma'u atu 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW 'a e ngaahi faito'ó huhu malu'i kuo fale'i ke ngāue'aki 'e he to'utupú 'e he Va'a Mo'ui Fakafonua & Kaunisolo Fekumi Fakafaito'ó 'i ha polokalama huhu malu'i faka'apiako. Kuo pau ke 'omai e ngofua kuo fakamo'oni ki ai e mātu'á/tauhi.

Ko ho'ó ngaahi sitepu hokó

- Lau fakalelei 'a e lau'itohi fakamatala ko eni.
- Kapau te ke fiema'u ke huhu malu'i ho'ó tamá mei he 'ate pupula B (hepatitis B), fakafonu 'a e Foomu Fakangofuá pea 'oange ki ho'ó tamá 'a e Foomu Fakangofua kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai ke ne 'ave ki he 'apiakó.
- Kapau 'oku 'IKAI te ke loto ke huhu malu'i ho'ó tamá mei he 'ate pupula B (hepatitis B), 'OUA te ke fakafonu pe fakafoki 'a e Foomu Fakangofuá.

F. Ko e hā 'a e mahaki 'ate pupula B?

Ko e 'ate pupula B ko ha mahaki siemu vailasi 'oku ne fakatupu 'a e ngaahi faka'ilonga hangē ko e mofi, engeenga mo e ngaahi ongo ta'efiemālie fakalūkufua pea ala hoko e maumau lahi 'o mingi e 'até pē kanisā 'a e 'até. 'Oku ala tupu e mahaki 'ate pupula B he kakai 'e ni'ihiki kae 'ikai ke nau 'ilo'i 'oku nau pihia ai. Ko e kakai ko eni te nau ala fakamafola e mahaki ta'e'ilo ki ai.

F. 'Oku mafola fēfē 'a e 'ate pupula B?

- Mei ha fa'ē kuo uesia ki he'ene pēpē 'i hono fā'ele'i pea mo hono fakahuhú
- Leka- ki he-leka, fa'a mafola 'i ha ala ki ha ngaahi pala pe lavea.
- Mohe fakamali mo ha taha ta'e malu'i
- Lavea 'i he mahoka 'i ha me'a huhu
- Tā tatau pe hokohoka 'a e sinó 'aki e ngaahi me'a ngāue ta'ema'a
- Ngāue'aki fakataha 'a e me'a huhu tatau

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'ó huhu malu'i?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'ó huhu malu'i 'i he'ene fakakouna e sisitemi sotia malu'i ke ne tau'i e fa'ahinga mahaki pipihí. Kapau 'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'i mo e ngaahi mahaki pipihí ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'i, 'o ne taliteke'i 'a e tupulaki e mahaki pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamaki.

F. Ko e hā e ngāue 'aonga 'a e faito'ó huhu malu'i?

Ko e faito'ó huhu malu'i 'ate pupula B 'oku fu'u lelei 'aupito ki hono malu'i e pipihí 'a e mahaki 'ate pupula B.

F. Ko e tousi 'e fiha 'oku fiema'u ki he koosi huhu ni?

'I he ngaahi Senita Ako Fakaloloto Lea Faka-Pilitania ko e huhu 'ate pupula B 'e fakahoko ia 'i ha koosi tousi-2 'o fakahoko e tousi hono uá 'i he mahina 'e 4 ki he 6 hili 'o e 'uluaki tousi.

F. 'E malu'i nai 'a 'eku tamá mei he 'ate pupula B kapau te ne ma'u pe 'a e tousi 'e taha 'o e huhu 'ate pupula B?

'Ikai. Ko e to'utupú (ta'u 11 ki he 15) 'oku fiema'u ke nau ma'u ha tousi 'e 2 'o e faito'ó huhu malu'i 'a e kakai lalahi ke malu'i kinautolu mei he 'ate pupula B.

F. Ko hai 'oku totonu ke huhu malu'i?

Ko e fānauako kotoa pe **ta'u 11-15** 'oku totonu ke nau ma'u e **tousi kakai lalahi 'e 2** 'o e faito'ó huhu malu'i 'ate pupula B tukukehe kapau kuo nau 'osi ma'u e tousi ni 'i he'enu kei pēpē/ si'i.

Ko e fānauako **ta'u 16 mo lahi angé** 'oku totonu ke nau ma'u e **tousi 'e 3** huhu malu'i ki he fānau. Ko e ongo tousi 'e 2 'uluaki e lava ke ma'u ia 'i 'apiako pea e toki 'oatu leva e tohi ke 'ave ki he toketā fakafāfili ke fakakakato e koosi huhu malu'i.

F. Ko hai 'oku ikai totonu ke huhu malu'i?

Ko e faito'ó huhu malu'i 'ate pupula B 'oku 'ikai totonu ke fai ia ki he kakai:

- kuo nau puke he anaphylaxis ('alēsiki lahi) hili hono huhu 'aki ha tousi 'o e faito'ó huhu malu'i kimu'a;
- kuo nau puke he anaphylaxis hili hono huhu'aki ha kongā 'o e faito'ó huhu malu'i ('oku hiki atu he peesi hono hoko);
- 'oku feitama

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'ó huhu malu'i?

Ko e ngaahi faito'ó huhu malu'i 'oku ngāue'aki 'i 'Aositeleliá kuo pau ke paasi ia he tesa malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'ó (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'ó huhu malu'i hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā e ngaahi me'a 'oku tñaki ki he faito'ó huhu malu'i 'ate pupula B?

'Oku 'i he faito'ó huhu malu'i 'a e alaminiume hydroxide ke ne tokoni'i e faito'ó huhu malu'i 'i he'ene ngāue, pea 'oku malava ke 'i ai e ngaahi poloutini 'isite 'a ia na'e fakae'a ki he ngaahi naunau ma'u mei he fanga pulú lolotonga hono ngaohi e faito'ó.

F. Ko e hā e ngaahi uesia fakaesino 'o e huhu malu' 'ate pupula B?

Ko e ngaahi uesia makehé 'oku 'ikai fu'u ongokovi fēfē ka 'oku fa'a hoko 'o kula, mamahi'ia pea mo fufula e feitu'u na'e fai ai 'a e huhu' pe ko e mofi. Ko e ngaahi uesia fakaesino fakatu'utāmaki 'oku tātaitaha 'aupito ke hoko. Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Fakafaito'o ma'a e Kakai 'oku nau ngāue'aki e huhu malu'í mei he peesi vahaope www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'í ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilí 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sinó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavavevave. 'Oku tātaitaha 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'í. Ko e kau neesi huhu malu'í 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'í kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis.

F. Ko e hā ha'aku 'e fai kapau 'oku 'ikai te u ma'u ha lekooti pe 'ikai ke u manatu'í pe kuo 'osi ma'u 'e he'eku tamá ha taha 'o e huhu malu'í 'ate pupula B?

'Oku malu pe ia ki ho'o tama ke ne ma'u ha toe koosi faito'o huhu malu'í 'ate pupula B.

F. Kuo 'osi ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'í Hib. 'E hoko eni ke ne malu'í 'eku tamá mei he 'ate pupula B?

'Ikai. Ko e faito'o huhu malu'í Hib 'oku ne malu'í e siemu *Haemophilus influenzae kalasi b* 'ata'atā pē pea 'oku 'oange pe ia ki he longā'í fānau 'i he 'enau uike 6, māhina 'e 4, māhina 'e 6 pea mo e māhina 'e 18. Ko ia ai 'e 'ikai malu'í ho'o tamá 'a'au mei he 'ate pupula B.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'í ki ha ta'ahine ako 'oku feitama pe 'oku fakakaukau 'oku feitama?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku feitama pe fakakaukau 'oku feitama. 'I he 'aho 'o e kiliniki, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'í ki he ta'ahine akó pe 'oku feitama pē ngali 'oku feitama. 'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'í ni, 'e 'ikai huhu ia. 'E fale'í pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine akó ke talanoa'í 'a e 'isiu' mo 'ene mātu'á/tauhi' pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaikiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'í, pou pou mo ha tataki.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngaue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

Ko e faito'o huhu malu'í 'ate pupula B 'e malu pe ke 'oange ki ha taha 'oku hela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o 'oku ne ngāue'aki.

F. Ko hai 'oku lava ke ne fai ha fakangofua ki he huhu malu'í pea 'e lava ke fakafoki ha fakangofua?

Ko e ngaahi mātu'a/kau tauhi fānau pē 'oku lava ke nau fakangofua ke huhu malu'í e fanau ako ta'u si'i hifo he ta'u 18. Ko e fānau ako ta'u 18 mo lahi ange 'oku malava ke nau fakangofua honau huhu malu'í pea ke nau fakafonu mo fakamo'oni hingoa he Foomu Fakangofua 'i he konga ko ia 'oku hā ai e 'Mātu'a/Tauhi Fānau'. E lava ke fakafoki e fakangofua 'i ha taimi pē 'aki ha'o 'oatu ki he ako'angá ha tohi fakatokanga ki hono fakafoki 'o e fakangofua pe telefoni ki he ako'angá ke fakafoki ho'o fakangofua.

F. Ko e hā 'eku me'a 'e fai kapau na'e 'ikai ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'í koe'uhi ko ha'ane puke pē li'aki ako 'i he 'a'ahi atu 'a e kau neesi?

'Oku totonu ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā ke alea'í ha taimi ke huhu malu'í ai ho'o tamá.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'í?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositelēlia (AIR) 'a e fakamatala felāve'í mo e ngaahi huhu malu'í 'a ho'o tamá koe'uhí ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'í 'oku lolotonga ma'ú.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'í 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi ange te nau lava 'o kole 'enau fakmatala 'o e hisitolia 'o 'enau huhu malu'í, 'i he ngaahi founa ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti' o fakafou 'i he myGov my.gov.au/
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.humanservices.gov.au/individuals/subjects/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fika 1800 653 809.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko ki he fakamatala 'eku tamá?

Ko e fakamatala 'oku ke 'omai he Foomu Fakangofua huhu malu'í 'oku mātu'aki tauhi ke fakapulipuli 'aupito pea toe malu'í 'e he lao 'a hono ngāue'aki e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lao 'a Niu Saele mo e Komoniueli (vakai ki he lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakapipiki atu 'i hení). Ko e fakamatalá 'e fakahū ia ki ha Lēsisita Huhu Malu'í 'a Niu Saele pea toki tēnaki atu ia ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositelēliá (AIR) ke lava 'o fakafehokotaki ia mo e hisitōlia huhu malu'í 'a ia 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tamá pea lava 'o mamata'í ia 'i he MyGov.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'í 'a e ngaahi 'apiako?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- feu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'i he telefoni fika 1300 066 055

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhú ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhú ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Fakangofua ke Huhu Malu'i 'Ate Pupula B (Hepataitisi B)

Mātu'á/Tauhi ke fakafonu. Kātaki 'o hikitohi **MATALALAHÍ** 'o ngāue'aki ha peni lanu 'uli'uli pe pulū.

1. Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fā'ele'i

 / / **2 0**

Tangata pē fefine

 M F

Kalasi

'Ikai fakapapau'i/
Konga fefine mo e tangata/
'Ikai ke fakahā mai

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa 'o ho'o tamá 'i he kaati Medicare.

2. Tu'unga Kakai Tu'ufonua

'Ikai 'lo, 'Apolisinolo 'lo, Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

'lo, fakatou 'Apolisinolo mo Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

3. Ho Fakaikiiki – Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino 'a e fakamatala kuo 'omai fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e faito'o huhu malu'i 'ate pupula B (hepataitisi B).

'Oku ou 'oatu heni 'a e fakangofua ki he'eku tamá, 'oku 'asi hono hingoa 'i 'olungá, ke huhu ki ai ha koosi tousi (dose) 'e 2 'o e faito'o huhu malu'i 'ate pupula B (hepataitisi B).

Oku ou fakahā, 'o fakatatau ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

1. Kuo te'eki ke uesia pē hoko ha faingatā'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
2. 'Oku 'ikai ke uesia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku iasi atu 'i he la'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
3. 'Oku 'ikai ke faitama.

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhi (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahā (fakakau 'a e kouti 'o e 'eliá hangē ko e 02)

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhi

'Aho

 / / **2 0**

Faito'o huhu malu'i mīselé, mō mo e mīsele siamané (MMR)

Measles, mumps and rubella (MMR) vaccine

'Oku ma'u atu 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i kuo fale'i ke ngāue'aki 'e he to'utupú 'e he Va'a Mo'ui Fakafonua & Kaunisolo Fekumi Fakafaito'o 'i ha polokalama huhu malu'i faka'apiako. Kuo pau ke 'omai e ngofua kuo fakamo'oni ki ai e mātu'á/tauhi.

Ko ho'o ngaahi sitepu hokó

- Lau fakalelei 'a e lau'itohi fakamatala ko eni.
- Kapau te ke fiema'u ke huhu malu'i ho'o tamá mei he miselé, mō mo e mīsele siamané, fakafonu 'a e Foomu Fakangofuá pea 'oange ki ho'o tamá 'a e Foomu Fakangofua kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai ke ne 'ave ki he 'apiakó.
- Kapau 'oku 'IKAI te ke loto ke huhu malu'i ho'o tama mei he miselé, mō mo e mīsele siamané, 'OUA te ke fakafonu pe fakafoki 'a e Foomu Fakangofuá.

F. Ko e hā 'a e mīsele, mō mo e mīsele siamane?

Ko e Mīselé ko ha vailasi pipihi lahi ia 'oku ne fakatupu 'a e mofi, tae mo ha fepulopulasi. Ko e ngaahi palopalema 'oku fa'a hokó 'oku kau ai e niu mōnia, fakalele mo e ngaahi mahaki'ia 'i he loto telingá. Ko e pupula 'i he 'utó 'oku hoko ia he meimei tokotaha ki he toko 1,000 kotoa pea ko e pēseti e 10-15% 'o e tokolahi ko eni te nau mate pea tokolahi foki 'e hoko ha maumau tu'uma'u ki honau 'uto.

Ko e Mō ko e mahaki pipihi 'oku ne fakatupu 'a e fufula e fanga ki'i 'okani pe tisiu fetuku kemikale he mongá pea mo e mofi. Fakafuofua ko e 10% 'o kinautolu oku puké 'oku tupu ha fufula e kafukafu takatakai he 'utó pea mo e filo silivá (ngaahi faka'ilonga mo e palopalema 'o e mofi 'uto) lolotonga ia ko e 15-30% 'o e tamaiki tangata kuo nau a'usia e ngaahi ta'u malava kenau fakafanaú 'e kamata ke hā mai ha pupula honau konga fakatangatá (testes orchitis). Ko e ngaahi mahaki mō lolotonga e 'uluaki māhina 'e tolu 'o e feitamá 'e ala iku ki ha tamatō fakaenatula.

Ko e Mīsele Siamané (Rubella) ko e mahaki vailasi pipihi 'oku ne fakatupu 'a e fele, mofi mo e fufula e fanga ki'i 'okani fetuku kemikalé. 'Oku ne fakatupu 'a e ngaahi fāliunga faingata'a 'aupito 'i he fanga ki'i pēpē 'a e kakai fefine feitama kuo nau pihia. 'Oku a'u ki he 90% e long'a'ifanau 'oku pihia lolotonga e 'uluaki māhina 'e tolu honau fa'u 'i manavá tenau ma'u ha angakehe lahi honau fa'ungá, 'o kau ai e ngaahi palopalema faka'atamai, tuli, kui, pē 'ikai tupu lelei e mafú.

F. 'Oku anga fēfē 'a e mofele 'a e mīselé, mō mo e mīsele siamané?

Ko e ngaahi vailasi ni 'oku nau mafola 'i he taé mo e mafatuá. Ko e mīselé ko e taha ia 'o e ngaahi mahaki pipihi mafola vave 'aupito 'i he ngaahi mahaki pipihi 'o e fa'ahinga e tangatá. Ko e nofo loki taha mo ha taha misele 'e malava pē ke ne pihia.

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i 'i he'ene fakakouna e sisitemi sotia malu'i ke ne tau'i e fa'ahinga mahaki pipihí. Kapau 'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'i mo e ngaahi mahaki pipihi ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'i, 'o ne taliteke'i 'a e tupulaki e mahaki pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamaki.

F. Ko e hā e ngāue 'aonga 'a e faito'o huhu malu'i?

Ko e faito'o huhu malu'i MMR 'oku ola lelei 'aupito ia 'i hono malu'i e mahaki mīselé, mō pea mo e mīsele siamané.

F. Ko hai 'oku totonu ke huhu malu'i?

Tousi 'e ua 'o e faito'o huhu malu'i mīsele-mō-mīsele siamane (measles-mumps-rubella) (MMR) 'oku fiema'u ma'ae to'utupú ke fakakakato 'a hono tau'i 'o e mīselé, mō mo e mīsele siamané tukukehe kapau ne nau 'osi ma'u kimu'a 'a e fo'i tousi 'e ua 'o e huhú.

F. Ko hai 'oku 'ikai totonu ke huhu malu'i?

Ko e huhu malu'i MMR 'oku 'ikai totonu ke 'oange kiate kinautolu na'a nau 'osi:

- puke he anaphylaxis ('alēsiki lahi) hili hono huhu kimu'a 'aki e tousi faito'o huhu malu'i MMR
- puke he anaphylaxis hili hono huhu 'aki ha fa'ahinga konga 'o e faito'o huhu malu'i ('oku lisi atu he peesi hoko)
- 'oku feitama ('oku totonu ke faka'ehi'ehi mei he feitamá ha 'aho 'e 28 hili e huhu malu'i)
- na'e ma'u faito'o huhu malu'i 'i he uike 'e 4 kimu'a (hangē ko e huhunu, BCG (TB) pē ko e yellow fever
- na'e fakalele ha fo'i toto/huhu immunoglobulin lolotonga 'o e ta'u kuohilí
- 'oku maumau honau sōtia malu'i hangē ko
 - (i) kinautolu 'oku 'eitisi (HIV/AIDS)
 - (ii) kakai 'oku nau folo tousi lalahi e ngaahi fo'i'akau corticosteroids;
 - (iii) kakai 'oku nau ma'u e ngaahi faito'o tousi lalahi ki hono fakasi'isi'i e fatongia sōtia malu'i (immunosuppressive), faito'o hulu pe faka'ata (radiation & xray therapy);
 - (iv) kakai 'oku nau fe'ao mo e ngaahi mahaki fakatu'utāmaki 'oku mafola he sinó hangē ko e sisitemi malu'i 'o e sinó (reticuloendothelial system) kau ai e kupu 'o e sōtia malu'i he sinó (lymphoma), kanisā toto (leukaemia) pea mo e mahaki kanisā e fanga ki'i tisiu he sisitemi sōtia malu'i 'o e sinó ko e (Hodgkin's disease).

F. Ko e hā e ngaahi me'a 'oku tănaki atu ki he faito'o huhu malu'i MMR?

Ko e faito'o huhu malu'i MMR 'oku 'i ai 'a e lactose, neomycin, sorbitol mo e mannitol. Ko e ngaahi me'a 'oku tănaki ko eni ko e kongia iiki 'aupito ke tokoni'i 'a e faito'o huhu malu'i ke ngāue pē ke hoko ko ha me'a fakatolonga.

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'i 'oku ngāue'aki 'i 'Aositelēliā kuo pau ke paasi ia he tesi malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'o (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'o huhu malu'i hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā e ngaahi me'a 'e uesia 'e ha huhu malu'i MMR?

'Oku malu 'a e faito'o huhu malu'i MMR, ola lelei mo matu'uaki ngofua. Ko e ngaahi uesiā 'oku 'ikai ke fu'u ongokovi pea 'e ala ke te ongo'i puke, mofi pe/mo e veli ('ikai ke pipihi pea 'e malava ke hoko 'i he 'aho 5-12 hili e huhu malu'i MMR). 'Oku tātāitaha ke hoko ha ngaahi faka'ilonga makehe 'oku kovi angé hangē ko e anaphylaxis (vakai ki he fakamatala 'i laló), fufula fakataimi e fanga ki'i 'okani iiki 'oku ne sivi'i e fanga ki'i siemú (transient lymphadenopathy), felangaaki e hokotanga huí (arthralgia) mo e 'amanaki ke lahi ange 'a e takataka'ulí mo e hafu e totó (thrombocytopenia). Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Fakafaito'o ma'a e Kakai 'oku nau ngāue'aki e huhu malu'i mei he peesi vahaope www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'i ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilí 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sínó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavavevave. 'Oku tātāitaha 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'i. Ko e kau neesi huhu malu'i 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'i kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'i ki ha ta'ahine ako 'oku feitama pe 'oku fakakaukau 'oku feitama?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku feitama pe fakakaukau 'oku feitama. 'I he 'aho 'o e kilinikí, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'i ki he ta'ahine akó pe 'oku feitama pē ngali 'oku feitama. 'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'i ni, 'e 'ikai huhu ia. 'E fale'i pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine akó ke talanoa'i 'a e 'isiú mo 'ene mātu'a/tauhi pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaikiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'i, pou pou mo ha tatakí.

Ko e fānau ako fefine kuo nau ma'u 'a e huhu malu'i MMR 'oku totonu ke 'oua te nau feitama 'i he ngaahi 'aho 'e 28 hili 'a e huhú.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngaue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

Ko e faito'o huhu malu'i mofi MMR 'e malu pē ke 'oange ki ha taha 'oku hela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o 'oku ne ngāue'aki.

F. Ko hai 'oku lava ke ne fai ha fakangofua ki he huhu malu'i pea 'e lava ke fakafoki ha fakangofua?

Ko e ngaahi mātu'a/kau tauhi fānau pē 'oku lava ke nau fakangofua ke huhu malu'i e fanau ako ta'u si'i hifo he ta'u 18. Ko e fānau ako ta'u 18 mo lahi ange 'oku malava ke nau fakangofua honau huhu malu'i pea ke nau fakafonu mo fakamo'oni hingoa he Foomu Fakangofua 'i he kongia ko ia 'oku hā ai e 'Mātu'a/Tauhi Fānau'. E lava ke fakafoki e fakangofua 'i ha taimi pē 'aki ha'o 'oatu ki he ako'angá ha tohi fakatokanga ki hono fakafoki 'o e fakangofua pe telefoni ki he ako'angá ke fakafoki ho'o fakangofua.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'i?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēliā (AIR) 'a e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tamá koe'uhi ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'i 'oku lolotonga ma'ú.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'i 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi ange te nau lava 'o kole 'enau fakamatala 'o e hisitōlia 'o 'enau huhu malu'i, 'i he ngaahi founa ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti 'o fakafou 'i he myGov my.gov.au/
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.humanservices.gov.au/individuals/subjects/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fika 1800 653 809.

F. Ko e hā 'eku me'a 'e fai kapau na'e 'ikai ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'i koe'uhi ko ha'ane puke pē li'aki ako 'i he 'a'ahi atu 'a e kau neesi?

'Oku totonu ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā ke alea'i ha taimi ke huhu malu'i ai ho'o tamá.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko ki he fakamatala 'eku tamá?

Ko e fakamatala 'oku ke 'omai he Foomu Fakangofua huhu malu'i 'oku mātu'aki tauhi ke fakapulipuli 'aupito pea toe malu'i 'e he lao 'a hono ngāue'aki e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lao 'a Niu Sauele mo e Komoniuelí (vakai ki he lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakapipiki atu 'i hení). Ko e fakamatala 'e fakahū ia ki ha Lēsisita Huhu Malu'i 'a Niu Sauele pea toki tănaki atu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēliā (AIR) ke lava 'o fakafehokotaki ia mo e hisitōlia huhu malu'i 'a ia 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tamá pea lava 'o mamata'i ia 'i he MyGov.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'i 'a e ngaahi 'apiako?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- feu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'i he telefoni fika 1300 066 055

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhu ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhu ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Fakangofua ke Huhu Malu'i Lōtolú Mīsele, Mō mo e Mīsele Siamane (MMR)

Mātu'á/Tauhi ke fakafonu. Kātaki 'o hikitohi **MATALALAHÍ** 'o ngāue'aki ha peni lanu 'ulī'uli pe pulū.

1. Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fā'ele'i

 / / **2 0**

Tangata pē fefine

 M F

Kalasi

'Ikai fakapapau'i/
Konga fefine mo e tangata/
'Ikai ke fakahā mai

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa 'o ho'o tamá 'i he kaati Medicare.

2. Tu'unga Kakai Tu'ufonua

'Ikai 'lo, 'Apolisinolo 'lo, Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

'lo, fakatou 'Apolisinolo mo Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

3. Ho Fakaikiiki – Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino 'a e fakamatala kuo 'omai fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e faito'o huhu malu'i Lōtolú Mīsele, Mō mo e Mīsele Siamane (MMR).

'Oku ou 'oatu heni 'a e fakangofua ki he'eku tamá, 'oku 'asi hono hingoa 'i 'olungá, ke huhu ki ai ha tousi (dose) 'e 2 'o e faito'o huhu malu'i Mīsele, Mō mo e Mīsele Siamane (MMR).

Oku ou fakahā, 'o fakatatau ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

1. Kuo te'eki ke uesia pē hoko ha faingatā'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
2. 'Oku 'ikai ke uesia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku lixi atu 'i he la'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
3. 'Oku 'ikai ke faitama.

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhi (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahá (fakakau 'a e kouti 'o e 'eliá hangē ko e 02)

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhi

'Aho

 / / **2 0**

x

 Mātu'á/Tauhi ke fakafonu

Hingoa 'o e Tokotaha Ak (hangē ko JANE SMITH)

KE NGĀUE'AKI FAKA'OFISI PĒ

Nima Hema Taimi 'o e Huhu Malu'i (houa 24) Fika 'o e Faito'o Huhu Malu'i **TOUSI 1**
 Mata'u

Fakamo'oni Hingoa 'a e Neesi 'Aho
x / 2 0

Nima Hema Taimi 'o e Huhu Malu'i (houa 24) Fika 'o e Faito'o Huhu Malu'i **TOUSI 2**
 Mata'u

Fakamo'oni Hingoa 'a e Neesi 'Aho
x /

Ngaahi nouti 'a e neesi

'UHINGA NA'E 'IKAI KE HUHU MALU'I AI

- Li'aki
- 'Ikai tali
- 'Ikai ongo'i lelei
- 'Ikai ha fakamo'oni hingoa
- Fakafoki e mafai fakangofuá
- Me'akehe

 Mātu'á/Tauhi ke fakafonu

Hingoa 'o e Tokotaha Ak (hangē ko JANE SMITH)

KE NGĀUE'AKI FAKA'OFISI PĒ

Nima Hema Taimi 'o e Huhu Malu'i (houa 24) Fika 'o e Faito'o Huhu Malu'i
 Mata'u :

Fakamo'oni Hingoa 'a e Neesi 'Aho
x / 2 0

 Mātu'á/Tauhi ke fakafonu

Hingoa 'o e Tokotaha Ak (hangē ko JANE SMITH)

KE NGĀUE'AKI FAKA'OFISI PĒ

Nima Hema Taimi 'o e Huhu Malu'i (houa 24) Fika 'o e Faito'o Huhu Malu'i
 Mata'u :

Fakamo'oni Hingoa 'a e Neesi 'Aho
x / 2 0

Faito'o huhu malu'i Poliō

Polio vaccine

'Oku ma'u atu 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i kuo fale'i ke ngāue'aki 'e he to'utupú 'e he Va'a Mo'ui Fakafonua & Kaunisolo Fekumi Fakafaito'o 'i ha polokalama huhu malu'i faka'apiako. Kuo pau ke 'omai e ngofua kuo fakamo'oni ki ai e mātu'á/tauhi.

Ko ho'o ngaahi sitepu hokó

- Lau fakalelei 'a e lau'itohi fakamatala ko eni.
- Kapau te ke fiema'u ke huhu malu'i ho'o tamá mei he polioó, fakafonu 'a e Foomu Fakangofuá 'i pea 'oange ki ho'o tamá 'a e Foomu Fakangofua kuo ke 'osi fakamo'oni hingoa ki ai ke ne 'ave ki he 'apiakó.
- Kapau 'oku 'IKAI te ke loto ke huhu malu'i ho tama mei he polioó, 'OUA te ke fakafonu pe fakafoki 'a e Foomu Fakangofuá.

F. Koe hā 'a e poliō (poliomyelitis)?

Koe polioó koe mahaki 'oku fakatupunga mei he vailasi polioó 'a ia tene lava 'o fakatupu e mamatea pea moe mate. Koe tokolahi e kakai 'oku mo'ua he polioó 'oku 'ikai 'i ai hano ngaahi faka'ilonga. Koe fanga ki'i puke iiki 'oku ne fakatupu e mofi, ngangau 'ulu, tāvaivaia, tokakovi moe lua, 'oku hoko ia he peseti pe 'e 10 'o kinautolu 'oku mo'ua he mahaki ni. Tokolahi 'o kinautolu heni 'oku nau sai pea mole e mahaki ni, ka 'oku fakafuofua ki he peseti nai 'e 2, 'e hoko atu 'o nau a'usia e langa lahi 'a e uoua fakataha moe fakafefeka e tu'á pe kiá 'a ia 'oku tupu mei he pupula e kofukofu 'o e 'utó. Si'i ange he peseti 'e 1 'o kinautolúni te nau ongo'i ha fu'u vaivaia 'oku ui koe acute flaccid paralysis 'aia tene lava 'o uesia e ngaahi kálavá moe uoua 'i he 'ulú moe kiá moe ngaahi uoua 'oku ngāue'aki ki he mānavá.

F. 'Oku mafola fēfē 'a e poliō?

'Oku mafola e poliō 'i he fetu'utaki vāofi mo kinautolu 'oku puke ai, 'aki pe ha pā pe ala ki ha ki'i 'uli (mei honau ngaahi nima ta'efanofanó) pe mei honau fāvai. 'Oku hū e vailasi poliō ki he sino 'i he ihú pe ngutu' pea kamata 'ene fakatupu mahaki 'i he ngākau. 'Oku toki hū leva mei ai ki he halanga totó 'o fetuku takai holo he ngaahi kongá 'oe sinó kau ai e sisitemi 'o e neavé. 'Oku hoko eni 'i he 'aho 'e 10 kimu'a moe 'aho 'e 10 hili e 'asi 'o e ngaahi faka'ilongá.

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í 'i he'ene fakakouna e sisitemi sotia malu'í ke ne tau'i e fa'ahinga mahaki pipihí. Kapau

'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'í mo e ngaahi mahaki pipihi ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'í, 'o ne taliteke'i 'a e tupulaki e mahaki pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamaki.

F. 'Oku lelei fēfē 'ae huhu malu'í poliō?

Ko e tousi 'e 3 'oe fuofua huhu malu'í poliō 'oku laka hake he peseti 'e 99 'a 'ene lelei ki he mahaki.

F. Ko hai 'oku totonu ke huhu malu'í?

Ko e fanau ako koia 'oku te'eki ke nau ma'u e fuofua huhu malu'í poliō (tousi 'e 3 'oe huhu malu'í 'oua toe si'i ange hono vāmama'ó he uike 'e 4) 'oku tononu kenau huhu. Koe tokolahi mahalo e fanauako kuo 'osi ma'u, 'o 'ikai toe si'i hifo he tousi 'e 1, 'oku a'u kihe tousi 'e 2 'e 'oatu ia 'e he ngaahi Senita Ako Fakaloloto Lea Faka-Pilitania pea 'oku fale'i atu e matu'a ke mou lava atu ki ho'o mou toketā taautahá 'oka fiema'u e tousi hono 3.

F. Ko hai 'oku 'ikai totonu ke huhu malu'í?

Ko e huhu malu'í poliō 'oku 'ikai totonu ke fai ia kiate kinautolu:

- na'a nau puke he anaphylaxis ('alēsiki lahi) hili hano huhu'aki ha tousi 'o e faito'o huhu malu'í
- na'a nau anaphylaxis hili hano huhu'aki kinautolu ha fa'ahinga kongá 'o e faito'o huhu malu'í ('oku hiki atu he peesi hono hoko)

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sinó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavaveveve.

'Oku *tātaihā* 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'í. Ko e kau neesi huhu malu'í 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'i kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis.

F. Koe ha 'eku me'a 'e fai 'o kapau 'oku 'ikai keu ma'u ha lekooti pe ngalo 'ia au pe kuo 'osi huhu malu'í poliō 'eku tama?

Koe fānaú moe kakai lalahi 'oku malu pē ke huhu malu'í kinautolu 'o kapau 'oku 'ikai ha fakamo'oni pe na'e 'osi huhu malu'í poliō kinautolu kimu'a.

F. Ko e hā e ngaahi me'a 'oku tñaki atu ki he faito'o huhu malu'í poliō?

Ko e faito'o huhu malu'í 'oku 'i ai 'a e phenoxyethanol, formaldehyde, polysorbate 80 pea mo e fanga ki'i kongá iiki 'o e neomycin, streptomycin, polymyxin B pea mo e bovine serum albumin.

Ko e ngaahi me'a 'oku tñaki ko eni ko e kongá iiki 'aupito ke tokoni'i 'a e faito'o huhu malu'í ke ngāue pē ke hoko ko ha me'a fakatolonga.

Lolotonga hono ngaohi e faito'o huhu malu'í na'e 'i ai ha ngaahi naunau ma'u mei he fanga pulú ne fakae'a ki ai e faito'ó.

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'í 'oku ngāue'aki 'i 'Aositeleliá kuo pau ke paasi ia he tési malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'ó (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'o huhu malu'í hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā e ngaahi uesia fakaesino 'o e huhu malu'í poliō?

Ko e ngaahi uesia makehé 'oku 'ikai fu'u ongokovi fēfē ka 'oku fa'a hoko 'o kula, mamahi'ia pea mo fufula e feitu'u na'e fai ai 'a e huhú pe ko e mofi. Ko e ngaahi uesia fakaesino fakatu'utamakí 'oku tātaitaha 'aupito ke hoko. Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Fakafaito'o ma'a e Kakai 'oku nau ngāue'aki e huhu malu'í mei he peesi vahaope www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination. Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'í ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilí 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'í ki ha ta'ahine ako 'oku feitama pe 'oku fakakaukau 'oku feitama?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku feitama pe fakakaukau 'oku feitama. 'I he 'aho 'o e kilinikí, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'í ki he ta'ahine akó pe 'oku feitama pē ngali 'oku feitama. 'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'i ni, 'e 'ikai huhu ia. 'E fale'i pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine akó ke talanoa' 'a e 'isiú mo 'ene mātu'á/tauhi pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaikiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'i, pou pou mo ha tataki.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngaue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

Ko e faito'o huhu malu'í poliō 'e malu pe ke 'oange ki ha taha 'oku hela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o 'oku ne ngāue'aki.

F. Ko hai 'oku lava ke ne fai ha fakangofua ki he huhu malu'í pea 'e lava ke fakafoki ha fakangofua?

Ko e ngaahi mātu'a/kau tauhi fānau pē 'oku lava ke nau fakangofua ke huhu malu'í e fanau ako ta'u si'i hifo he ta'u 18. Ko e fānau ako ta'u 18 mo lahi ange 'oku malava ke nau fakangofua honau huhu malu'í pea ke nau fakafonu mo fakamo'oni hingoa he Foomu Fakangofua 'i he konga ko ia 'oku hā ai e 'Mātu'a/Tauhi Fānau'. E lava ke fakafoki e fakangofuá 'i ha taimi pē 'aki ha'o 'oatu ki he ako'angá ha tohi fakatokanga ki hono fakafoki 'o e fakangofuá pe telefoni ki he ako'angá ke fakafoki ho'o fakangofuá.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'í?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositeleliá (AIR) 'a e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'í 'a ho'o tamá koe'uhi ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'í 'oku lolotonga ma'ú.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'í 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi angé te nau lava 'o kole 'enau fakmatala 'o e hisitolia 'o 'enau huhu malu'í, 'i he ngaahi founa ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti' o fakafou 'i he myGov my.gov.au/
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.humanservices.gov.au/individuals/subjects/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fika 1800 653 809.

F. Ko e hā 'eku me'a 'e fai kapau na'e 'ikai ma'u 'e he'eku tamá 'a e faito'o huhu malu'í koe'uhi ko ha'ane puke pē li'aki ako 'i he 'a'ahi atu 'a e kau neesi?

'Oku totonu ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā ke alea'i ha taimi ke huhu malu'í ai ho'o tamá.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko ki he fakamatala 'eku tamá?

Ko e fakamatala 'oku ke 'omai he Foomu Fakangofua huhu malu'í 'oku mātu'aki tauhi ke fakapulipuli 'aupito pea toe malu'í 'e he lao 'a hono ngāue'aki e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lao 'a Niu Saele mo e Komoniuelí (vakai ki he lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakapipiki atu 'i heni). Ko e fakamatala 'e fakahū ia ki ha Lesisita Huhu Malu'í 'a Niu Saele pea toki tānaki atu ia ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositeleliá (AIR) ke lava 'o fakafehokotaki ia mo e hisitōlia huhu malu'í 'a ia 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tamá pea lava 'o mamata'i ia 'i he MyGov.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'í 'a e ngaahi 'apiako?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- feu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'i he telefoni fika 1300 066 055

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhu ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Ko e me'a ke fai hili 'a e huhu malu'i

- Tauhi e lekooti ni, na'a toe fiema'u e fakamatala ni 'amui.
- Ko e fakamatala felāve'i mo e ngaahi huhu malu'i 'a ho'o tama 'e fakahū hangatonu ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelēlia (AIR). Te ke lava foki ke fakahā ki ho'o toketā fakafāmilī 'a e 'aho ne fai ai 'a e huhu malu'i.

Fetu'utaki ki ho toketā 'okapau 'oku uesia mo faingatā'ia ho'o tama pea 'oku ke hoha'a ki ai.

Me'a ke fai 'o ka hoko ha uesia e konga 'o e sino 'i he feitu'u ne fakahoko ki ai e huhu malu'i.

- 'Ai ha konga tauveli hauhau momoko ki he feitu'u na'e huhu ke fakafiemālie 'i ha'ane mamahi.
- Folo ha panatolo 'o ka mamahi.
- Inu ke lahi.

Fakangofua ke Huhu Malu'i Poliō

Mātu'á/Tauhi ke fakafonu. Kātaki 'o hikitohi **MATALALAH**i 'o ngāue'aki ha peni lanu 'uli'uli pe pulū.

1. Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fā'ele'i

 / / **2 0**

Tangata pē fefine

 M F

Kalasi

'Ikai fakapapau'i/
Konga fefine mo e tangata/
'Ikai ke fakahā mai

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa 'o ho'o tamá 'i he kaati Medicare.

2. Tu'unga Kakai Tu'ufonua

'Ikai 'lo, 'Apolisinolo 'lo, Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

'lo, fakatou 'Apolisinolo mo Tokotaha mei he 'Otu Motu Torres Strait

3. Ho Fakaikiiki – Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino 'a e fakamatala kuo 'omaí fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e faito'o huhu malu'i poliō.

'Oku ou 'oatu heni 'a e fakangofua ki he'eku tamá, 'oku 'asi hono hingoa 'i 'olungá, ke huhu ki ai ha koosi tousi (dose) 'e 2 'o e faito'o huhu malu'i poliō.

Oku ou fakahā, 'o fakatatau ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

1. Kuo te'eki ke uesia pē hoko ha faingatā'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
2. 'Oku 'ikai ke uesia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku lisi atu 'i he la'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
3. 'Oku 'ikai ke feitama.

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhi (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahā (fakakau 'a e kouti 'o e 'eliá hangē ko e 02)

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhi

'Aho

 / / **2 0**

Malu 'o e Fakamatala Fakafa'ituitui

Ko homau ngaahi fatongia

'Oku mau tukupā ke tauhi ho'ō ngaahi fakamatala tāutaha 'o fakatatau ki he lao 'o e tauhi malu.

Ko e pepa ni 'oku ne fakamatala'i ai e founga pea mo e 'uhinga 'oku mau tñnaki ai e ngaahi fakamatala tāutaha kau kiate koe pea mo ho'ō tama, founga 'e lava ai ke ke ma'u ho'ō fakamatalā pea 'e anga fēfē hono ala ngāue'aki 'e he va'a ki he mo'ui lelei 'a Niu Saele 'i loto he potungāue pē ko hano toe fakahā ki ha ngaahi kupu kehe. Ko ho'ō fakamatala tāutahā 'oku kau ai e ngaahi fakaikiiki kau kiate koe pea mo ho'ō tamā pea mo e fakamatala mo'ui lelei tāutaha felave'i mo e huhu malu'i 'a ho'ō tama.

Tñnaki

Ko e fakamatala fakafa'ituitui 'oku tñnaki ia kae malava ke ma'u 'e ho'ō tamā e ngaahi sevesi huhu malu'i totonu.

Ko e fakamatala pē 'oku fe'unga mo taau ki he huhu malu'i ho'ō tamā pea mo hono tauhi e ngaahi sevesi huhu malu'i 'oku tñnaki.

Ko e fakamatalā 'oku tñnaki hangatonu ia meiate koe pea mo ho'ō tamā, 'i ha faingamālie. 'E ai e fakamatala 'e ala fiema'u ke tñnaki mei he 'apiako ho'ō tamā mo kinautolu e kau taukei ngāue ki he mo'ui ne nau ngaue fakafaito'o ki ho'ō tamā. 'I ha taimi fakafokifā, ko e

fakamatalā 'e ala fiema'u ke tñnaki mai ia mei ha taha 'o e memipa e fāmili, maheni, tokotaha tauhi pe ko ha tokotaha te ne ala tokoni'i kimaautolu ke ma'u 'e ho'ō tama 'a e tokangaekina lelei tahā.

Malu 'o e fakamatala kuo tñnaki

Ko e fakamatala tāutaha 'e ala tauhi ia 'i ha ngaahi founga kehekehe. Ko e founga angamaheni, ko hono tauhi e fakamatalā ko ha pepa lekooti fakafaito'o, pea/pē ko ha lekooti faka'ilekitulonika fakafaito'o 'a ia 'oku kau ko e kongā 'o ha tauhi'anga lekooti fakakomipiuta 'oku malu. 'Oku mau muimui tonu ki he ngaahi lao mo e tu'utu'uni fakangāue felave'i mo hono tauhi 'o e ngaahi fakamatala tāutaha 'i he kotoa e ngaahi founga 'oku mau tauhi'aki ke malu'i ho'ō ngaahi fakamatala mei ha'ane mole, ngāue'aki ta'e ma'u ha ngofua pē ko hano ngāue'aki hala.

Ngāue'aki pea mo e fakahā

Ko ho'ō fakamatalā pē ko ia kau ki ho'ō tamā 'e ala ngāue'aki ia 'e he potungāue mo'ui 'a Niu Saele pe ko hono fakahā kitu'a he potungāue, ke lava ke ke ma'u e tauhi mo e faito'o 'oku taau mo fe'unga. Hangē ko eni, 'e malava ke ngāue'aki ho'ō fakamatala pē 'ave ki ho'ō Toketā Fakafāmili, ki he Toketā Fakafāmili 'a ho'ō tamā, ki he senitā fakafaito'o 'e taha pe falemahaki,

ki he Potungaue Uta-Mahaki (Ambulance) 'a Niu Saele, ki ha mataotao fakafaito'o kehe ke ne toe vakai'i, pe ko ha ngaahi sivi mahaki. Ko e fakamatala tautaha e lava ke ngaue'aki pe fakahā 'aki e 'uhinga felāve'i mo e ngaahi fakahoko fatongia 'a e potungāue mo'ui 'a Niu Saele pea mo e ngaue fakafaito'o ki he'emaui kau mahaki, 'o kau ai e ngaue fakapa'anga, palani ngaue, malu pea mo e ngaahi ngaue ke fakalalakaka e anga mo e founda faifatongia.

Ko e fakamatala tautaha kuopau ke fakahā ia ki he ngaahi potungāue 'a e pule'anga Fakavahefonua (State) pea mo e Komoniueli 'o fakatatau ki he ngaahi lao felāve'i mo e ngaahi mahaki pipihi 'oku fiema'u ke fakahā, ke 'oatu e fakaikiiki 'o e Medicare pea mo e ngaahi fika faka-sitetisitika 'o e huhu malu'i.

'Oku lava pe ke mau ngaue'aki ho'o fakamatala tautahā ke fetu'utaki atu kiate koe felāve'i mo ha ngaahi savea kau ki he anga 'o 'emaui faifatongia pea ke mau vakai'i foki e malu 'o e huhu malu'i. 'Oku ke fili tau'atāina pe ke kau ki ki he savea ni pea he 'ikai ke ne uesia e ngaue tokanga'i mo'ui lelei 'oku mau 'oatu 'o kapau he 'ikai te ke kau ki ai.

Ngofua ki ho'o fakamatalá

'Oku 'atā kiate koe ke kole ha ngofua ki ho'o fakamatala fakafo'ituitui 'oku mau tauhi, pea mo ia 'a ho'o tamá. Te ke ala totongi 'o kapau te ke kole ha ngaahi tatau 'a ho'o fakamatala fakafo'ituitui pe lekooti fakafaito'o.

Toe Fakamatala pea mo e fetu'utaki mai

Ki ha toe fakamatala felāve'i pea moe anga 'o 'emaui tauhi lelei ho'o ngaahi fakamatala tautaha, kātaki 'o vakai ki he Tohi Fakamatala 'a e Potungaue Mo'ui 'a Niu Saele ki he Tauhi Malu 'o e Ngaahi Fakamatala 'o e Mo'ui Lelei: www.health.nsw.gov.au/patients/privacy

Kapau 'oku 'i ai ha'o ngaahi fehu'i pe ko ha lāunga fekau'aki mo e tauhi malu 'a ho'o fakamatala tautahā, kātaki fetu'utaki ki he va'a 'o e potungāue mo'ui 'i ho koló 'i he fika telefoni 1300 066 055.